

Sanne avslöjar tillväxtfällan

Behöver vi verkligen arbeta så mycket som vi gör? Är det rimligt att arbeta för att öka konsumtionen? Innebär tillväxt automatiskt högre välfärd? Docenten Christer Sanne svarar nej, och slaktar en del heliga kor i sin nya bok "Keynes barnbarn".

I tjugio år har Christer Sanne, numera pensionerad docent från KTH, arbetat med miljöfrågor och hur vi organiserar vårt arbete. Och mer än en gång har han känt sig som barnet i sagan om Kejsarens nya kläder.

– Jag vill att vi pratar om vad vi egentligen vill med ekonomin. Förr var konsumtionen till för att tillgodose våra behov, men nu behöver vi konsumtionen för att vi ska ha jobb. Hur blev det så? frågar Christer Sanne.

Nyligen skrev han en rapport för Naturvårdsverket där han konstaterar att effektivitetsvinster i miljötänkandet leder till en sorts backlash. Vi skaffar bränslesnålare bilar och tätar våra hus för att minska resursförbrukningen och miljöbelastningen. Men istället för att nöja oss med vinsterna, konsumerar vi upp dem, visar Christer Sannes siffror. När vi sparar pengar med miljövänligare bilar tenderar vi att köra mer istället. Och när kostnaden sjunker för våra effektiviserade värmesystem hemma, används ofta besparingen för att öka temperaturen några grader, eller bygga större. En vinst på plus minus noll i slutändan, alltså.

- Vi tänker helt bakvänt. Istället för att tänka att vi har tillräckligt, strävar vi alltid efter mer. Och det är ohållbart i längden. Vi måste ta hand om effektiviseringen på ett bättre sätt, konstaterar Christer Sanne.

Den allra största effektivitetsfällan är den ständigt ökande effektiviseringen i arbetslivet, som leder till ökad konsumtion och därmed ökat resursslöseri. Om detta handlar Christer Sannes nya bok "Keynes barnbarn", där titeln syftar på den berömde ekonomen John Maynard Keynes. Han förutsåg på 30-talet att vi i västerlandet skulle bli alltmer effektiva i vår produktion, och menade att hans barnbarn därför blott skulle behöva arbeta 15 timmar i veckan för att tillgodose sina behov.

- Idag har vi den möjligheten. Men så har det inte blivit. Vi jobbar minst åtta timmar om dagen trots att vi egentligen inte behöver, och inte har överflödet gjort oss lyckligare heller, säger Sanne.

Problemet är att ekonomisk tillväxt blivit ett ständigt politiskt mantra, och denna tillväxt betyder ökad konsumtion. För att vi ska ha jobb, för att garantera vår välfärd, heter det. Men Christer Sanne menar att detta inte bara är ett ekonomiskt feltänk, det är också en orimlig hållning ur ett globalt miljö- och rättviseperspektiv.

- Dessutom leder inte tillväxt automatiskt till mer och bättre välfärd. Priset

för vård, skola och omsorg till exempel, stiger i takt med tillväxten. Dessa tjänster kan nämligen inte effektiviseras, eftersom de innebär att ge av sin tid.

På femtio år har konsumtionen i Sverige tredubblats. Över hela världen breder den västerländska livsstilen ut sig, och fortsätter det så, behövs tre jordklot.

- Alla är medvetna om miljöproblematiken, och lösningen de flesta politiker ränker sig är en ”ekologisk modernisering” av samhället, med ökad effektivitet och renare teknik. Men ingen miljöteknik i världen hjälper när vi *överkonsumerar*. Det krävs istället förändringar i samhällsstruktur och livsstil, och det är känsliga saker, både på politisk och personlig nivå. Men absolut inte omöjliga. Vi kan ha välfärd ändå.

Christer Sanne menar att vi dels måste ändra vår inställning till arbetet och begreppet heltid – för vad är det som säger att heltid måste innebära just åtta timmar, frågar han. Vi ska arbeta för att tillfredsställa våra behov, inte för att öka konsumtionen. Och eftersom vi redan har våra behov tillgodosedda, borde vi minska arbetstiden och dela på de jobb som finns.

Ibland framställs det som att alltför stora miljökrav är ett hot mot tillväxten. Men grundproblemet handlar om *vad* det är vi ska producera, framhåller Christer Sanne. Vissa verksamheter och näringsgrenar är mer belastande för miljön än andra. Tillverkningsindustri, energi/vatten-försörjning samt transportsektorn visar stora utsläpp.

- Däremot skulle tjänstesektorn kunna expandera mycket mer. Vård, skola och omsorg samt många privata tjänster innebär väldigt liten ekologisk belastning, men ger jobb och välmående.

Staten skulle kunna styra konsumtionen till mindre belastande områden genom priser, skatter och bidrag. Liksom styra överskottet från produktionen genom att ta resurser ur den ekonomiska cirkulationen; investera i naturresurser, bistånd eller ”icke-produktiva” ändamål som ändå skapar välfärd eller tjänar sociala syften (som bevarandet av kulturarv, till exempel). Och samtidigt genererar jobb.

Christer Sanne är medveten om att det kan efterlysa krav på återhållsamhet, vilket inte är okontroversiellt. Många politiker, ekonomer och debattörer uppfattar det som bakåtsträvande moralism.

- Men samtidigt visar alltmer forskning att ökningen av vår konsumtion inte har gjort oss gladare eller mer tillfredsställda, snarare tvärtom. De allra flesta vet att mer prylar inte ger mer livsglädje. Att ha ett tak för när det är nog skulle nog de flesta uppleva som en befrielse.

Publicerad i Göteborgs-Posten/Ekonomi

Fotnot: Boken ”Keynes barnbarn – en bättre framtid med arbete och välfärd” utkommer i mitten av maj på Formas förlag.

Naturvårdsverkets rapport heter ”Rekyleffekten och effektivitetsfällan – att jaga sin egen svans i miljöpolitiken”.

NÅGRA SVENSKA KONSUMTIONSAKTA:

- **De senaste femtio åren har lönerna tredubblats medan arbetandet bara minskat med en fjärdedel.**
- **I valet mellan att arbeta mindre eller få högre lön, svarar mer än hälften att de skulle vilja arbeta mindre.**
- **Mellan 1950 och 2000 tredubblades konsumtionen.**
- **Trots att produktionen har blivit renare under samma tid, har koldioxidutsläppen och energiförbrukningen ökat.**
- **I Sverige läggs årligen över 50 miljarder på reklam, vilket är lika mycket som undervisningen i grundskolan kostar.**

Källa: Christer Sanne